

TGM: Banalitások 1989-r?l

2014 október 21. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

A Kádár-korszak iránti „nosztalgia” nem azt jelenti, amit róla a konzervatívok és a liberálisok képzelnek. A személyes függésb?l való fölszabadulás, az autonóm magánélet utópiája ekkor vitte a legtöbbre.

Magyarországon a rendszerváltás 1988-ban és 1989-ben ment végbe, 1989 ?szére már minden eld?lt. Teljesen és

maradéktalanul. 1989-et ünnepeljük – már aki ünnepli –, mert a miénknél fontosabbnak tekintett országokban (Kelet-Németországban, Csehszlovákiában, Romániában) akkor történtek a legfontosabb dolgok, és a nemzetközi politikai emlékezet és historiográfia nem tör?dik olyan apró részletekkel, mint félrees? kisebb helyek eseményei: mi pedig alkalmazkodunk ehhöz – s ahelyett, hogy a saját történelmünket illet?en a saját történelmünkhöz ragaszkodnánk, ürügyeket hozunk föl rá, hogy miért kell nekünk is a huszonötödik évfordulóra emlékezünk, amikor ez valójában a huszonhat és feledik. Ráadásul október 23-a egy évforduló évfordulójának az emléknapja: színtiszta agyalágyultság.

Sebaj.

A magyar történelem egyik emblematikus figurája, akir?l könyvek százai szólnak, s akir?l képek és szobrok százai készültek – Dózsa György – valószín?leg soha nem is élt, mindenesetre nem tudunk róla semmi megbízhatót (az égvilágon semmit), ez azonban nem zavarja „a nemzeti emlékezetközösséget" abban, hogy évszázadok óta fantáziáljon róla, noha már a XIX. században is világos volt, hogy puszta fantom.

Miért ne folytatnók ezt a hagyományt?

Én magam aktív és a lehet? legnyilvánosabb, ún. vezet? részvev?je voltam „az eseményeknek", de mivel a rendszerváltásban betöltött vezet? szerep mítoszáért viaskodó mai ideológiai frontok egyikéhez sincs szerencsém tartozhatni, ezért tanúként hála Istennek nincs rám szükség – ez csakugyan szerencse, hiszen az emlékezet csalóka, másrészt meg azért sok mindenre pontosan emlékszem, ami zavarba hozhatná a „konszenzus", azaz a történelmi manipuláció (szokás szerint) szorgalmas dolgozóit.

*

El?ször is, a rendszerváltás eldöntött dolog volt 1981-ben, amikor a lengyelországi munkások mozgalmát nem tudta leküzdeni az uralkodó „kommunista” párt (a szó klasszikus értelmében vett kommunista pártok Európában már az 1930-as években valami egyébbé alakultak, mint eredeti alakjuk [a sztálini „szocializmus egy országban” doktrína folytán, illetve az antifasiszta népfront miatt megsz?ntek forradalminak lenni], ezért a szóhasználat teljesen megtéveszt? már több mint fél évszázada, de ez se zavar sok embert), hanem katonai puccsot kellett szerveznie, s át kellett adnia a hatalmat a hadseregnek, mert a Szovjetunió nem volt se képes, se hajlandó beavatkozni. Azáltal, hogy a kelet-európai államkapitalista diktatúrák létét már nem szavatolta a Szovjetunió, mindenki tudhatta – és tudta is –, hogy vége a dalnak. De hát ezt sejteni lehetett már az 1950-es évek végén is, amikor a szovjet-kínai konfliktus miatt kettészakadt a sztálini világrendszer; vagy az 1970-es évek eleje óta, amikor a romániai „szocialista” rendszer a legnyíltabban fasisztává alakult, s a Nyugat er?teljes támogatásával két évtizeden keresztül fönntarthatta gy?lölköd?en, ?rjöng?en szovjet- és oroszellenes politikáját (a romániai magyarellenesség akkor is, most is a román-orosz [rossz] viszony függvénye volt és maradt). Efel?l még az ellenállás veszélyes lehetett: olykor a végüket járó rezsimek – kétségbeesésükben – vérengz? kedv?ek. De „1989” – világtörténelmi jelent?ségéhez képest – viszonylag kevés áldozattal járt.

A szovjet rendszert alapjában a lengyelországi, karakterében hagyományosan szocialista – a piaci reformok, azaz a bontakozó kapitalizmus elleni – proletármozgalom döntötte meg; s mint a régi proletármozgalmak (pl. 1917/19-ben), csak a kapitalizmus egy másik fajtáját hozta létre akaratlanul: akkor a keleti államkapitalizmust, 1981/89-ben meg a keleti piaci kapitalizmust.

Voltak spontán és reménytelen proletár utóvédharcok a rendszerváltás után (pl. a híres romániai „bányászjárások”, azaz mineriade, lengyel sztrájkok, effélék), de 1988/89-re már a mozgalmak a középosztály és a fiatal értelmiség mozgalmai voltak, irányuk pedig liberális.

*

Magyarországon – amely sok tekintetben mintaadónak bizonyult, de ezt is mintha mindenki elfelejtette volna – az a politikai kombináció alakult ki, amely aztán általánossá vált mindenütt. Ennek f? elemei köztudomásúlag a következ?k:

1. az állami tulajdonú termel?, kereskedelmi, szolgáltató egységek privatizációja, szabad piac, a „szocialistának” vélt állam kötelezettségeinek (pl. a teljes foglalkoztatásnak) a fölszámolása;

2. az adósválság megoldása az IMF és más nemzetközi pénzügyi intézmények közrem?ködésével, azaz teljes beilleszkedés a globális t?kés rendszerbe;

3. kiválás a szovjet katonai szövetségb?l;

4. katonai és politikai szövetség az észak-amerikai és nyugat-európai államokkal;

5. többpártrendszer? parlamentarizmus;

6. az emberi jogok eszményére támaszkodó alkotmányosság, a demokrácia plebiszcitárius, azaz részvételi aspektusainak a fölülírása a (nálunk 2010-ig) mozdíthatatlan alkotmányos alapelvek által (persze 2010-ben a részvételi-demokratikus elemeket se állították föl vagy vissza);

7. antikommunizmus (helyesen mindig idéz?jelben, ha a „kommunizmus” is, tehát: „antikommunizmus”) mint közös világnézeti alap;

8. nacionalizmus. (Magyarországon „a határokon túli magyar kisebbségekkel való szolidaritás” – beleértve már akkor „a határokon átível? nemzetegyesítést” – saját tartalmain túl rezzenetlenül folytatta az egykori nagy-magyarországi nemzetiségekkel, majd a kisantantban egyesült „utódállamok” népeivel szembeni ellenségességet. Már a Kádár-korszakban érezhet? volt az állami nacionalizmus, amelynek ürügye volt el?ször Tito „revizionista elhajlása”, 1968-ban Dub?ek és „a cseh tavasz” „revizionista elhajlása”, majd a Ceau?escu-féle román fasisztoid fordulat. Ez megfordítva is igaz: 1968-ban a három függetlenségre törekv?, „elhajló”, „revizionista” középhatalom összefogott a szovjet, a keletnémet és a magyar ellenséggel szemben, akár az 1930-as években. Nincs új a [nacionalista] nap alatt. A b?s-nagymarosi vízier?m? elleni tüntetéseink éle is Csehszlovákia és a szovjet íz? KGST-függ?ség ellen irányult: azóta számtalan, még nagyobb környezeti veszedelem merült föl anélkül, hogy a magyar

közvélemény a füle botját mozgatta volna. A csak mellesleg a magyar nemzetiségi lakosság ellen irányuló romániai „falurombolás” – az emiatt szervezett tüntetésen együtt szónokoltam Csurka Istvánnal – miatti fölháborodás ?szinte volt, de hasonló fölháborodást senki nem észlelt a minden tekintetben hasonló „körzetesítéssel” szemben, amit szépecskén el is felejtettünk. Tehát a nacionalizmus és a liberalizmus együttállása adott volt, akár 1848-ban. Zárójel bezárva.)

*

A magyarországi rendszerváltással kapcsolatos kurrens füllentések legnagyobbika az, hogy ez „tárgyalásos” folyamat volt, és Németh Miklós, Grósz Károly, Pozsgay Imre stb. csak úgy uk-muk-fukk átengedte volna a hatalmat nekünk, sehonnai, mihaszna rongyosoknak. Németh Miklós, Grósz, Nyers stb. ugyan kiegyezett a Nyugattal jó néhány dologban, de a Kínai Népköztársaság is kiegyezett vele, ám ott fönnáll (mondhatni: virágzik) a piaci dominanciával dúsított egypárti diktatúra. Az MSZMP vezet?i is ilyesmire gondoltak eleinte, bár megengedtek volna a mozdíthatatlan állampárt mellett kis jelképes ellenzéket, korlátozott hatókör? kis ellenzéki sajtócskát, rádiócskát, tévécskét – nagyjából ez a modell gy?zött mégis, de csak 2010-ben –; hisz ez mégis Ajrópa, vagy mi a szösz, s ebbe az egypárti kormány egyik hivatalnoka (Bíró kartárs) vezette ellenzéki párt talán (kelletlenül) bele is nyugodott volna. A közvélemény-kutatásokat ekkoriban „magasan” vezette a „munkás” szótól hálatelt szívvel megszabadult Magyar Szocialista Párt, ámde ekkor – bumm! Az SZDSZ és a Fidesz megcsinálta a „négy igenes” népszavazást. Ez volt a dönt? fordulat.

A másik kurrens – egészen idióta, ezért széles körben elterjedt, elhitt, elfogadott – hazugság az, hogy a „négy igenes” népszavazás tétje az volt, hogy Pozsgayt, az állampárt PB tagját, „államminisztert” választják-e köztársasági elnöknek (ez egykönnyen megeshetett volna egyébként, ha az MSZP végig ragaszkodott volna a személyéhez, amiben kételkedem: az MSZP nem ment volna együtt a gyorsan jobbra tolódó MDF-fel, talán akkor még Pozsgay is meggondolta volna magát) vagy se. Ez lóság, ennek nem volt különösebb jelent?sége.

Az SZDSZ vezet?i – köztük több egykori (ellenzéki, pártellenes, üldözött, ám kit?n?en képzett) marxista (én nem voltam, csak azóta lettem az, a többiek meg fordítva) – jól tudták, hogy mi a specifikuma a munkásmozgalmi régmúltból származó „kommunista” állampártoknak. Már a XIX. század elejét?l kezdve – szemben a parlamenti sikerre törekv? polgári pártokkal – a munkáspártok nem területi (azaz választókerületi) szervezeteket hoztak létre, hanem (természetesen!) munkahelyi szervezeteket. Ezért 1917/18 el?tt a szociáldemokrata párt és a szakszervezet nem volt két külön entitás, hanem – nyíltan – egy és ugyanaz! Ez csak a nagy skizmával (a szociáldemokrácia és a kommunisták szakításával) változott meg némileg. (Ezért voltak külön szociáldemokrata és kommunista szakszervezetek Franciaországban és Olaszországban; máig se egységesek).

A munkahelyi pártszervezetek és a munkás?rség (amely – ha tetszik, ha nem – a szociáldemokrata R-gárdák funkcionális utóda volt) fölszámolásával az SZDSZ (és a Fidesz) gyakorlatilag megszüntette a „kommunista” pártot. Az, hogy az „állampárt” belement ebbe a népszavazásba – elképeszt?en téves helyzetértékelés alapján – , öngyilkossággal ért föl. Ez volt a népszavazás tétje, nem szegény Pozsgay. Az üzemekb?l kitiltott munkáspárt – ilyen nincs, és nem is lehet.

A kései MSZMP/MSZP 1988-ban még (mindennek ellenére) osztálypárt volt. Vezet?i azt hitték: minden megoldódik avval, hogy majd választásokat nyernek, hiszen az MDF-kisgazda-KDNP típusú jobboldal nyilván nem kormányozhatott sokáig, pár hónap után masszívan el is vesztette a helyhatósági választásokat, és világos volt kezdett?l, hogy bármilyen borzalmas, még sincs jöv?je. Az MSZP csakugyan nyert választásokat (háromszor is), de minek? Hiszen elismerte a liberálisok politikai és intellektuális fölényét, nagyjából átvette ideológiájukat, és hiperkapitalista, neokonzervatív politikát folytatott (mint azóta egyébként mindenki, bárhogy tagadja). Még a nyugati szociáldemokrata („nagypolitikában” persze zömmel liberális) pártok is ott vannak a gyárakban és egyéb munkahelyeken. (Így lesz svéd miniszterelnök a rokonszenves hegeszt?. Az MSZP-nek a vezet?i között ma van egy munkás, de ? kivétel; hegeszt?ket még a kisvárosi MSZP-szervezetekben se nagyon látunk, legföljebb nyugdíjas hegeszt?ket; de hát effajta szervezetek se nagyon vannak. A mai dúsgazdag nyugati szocdem pártok – társadalmi összetételükben és retorikájukban – mérföldekkel balra állnak az MSZP-t?l és a többi kelet-európai szocdem-féle párttól. Ezt a magyar burzsoázia az egykori SZDSZ-nek köszönheti; gy?lölik is az emlékét a balosok; a Fidesz veteránjai jól tudják – hisz ennek köszönhetik a hatalmukat – , de igen okosan óvakodnak t?le, hogy hálájuknak hangot adjanak.)

*

Mindez teljesen banális és tökéletesen nyilvánvaló; az, hogy nem esik róla szó, csak annak köszönhet?, hogy szép

hazánkban úgyszólván megsz?nt a szellemi élet.

Ráadásul mindaz, ami a korábbi rendszer természetéhez tartozik – s ami nélkül az átmenetet se lehet megérteni –, a szó pszichoanalitikus értelmében cenzúra alá esik (tabu), kivéve az olyan (egyre üresebb, elvontabb, tartalmatlanabb) kliséket, mint a „diktatúra" és szinonimái.
Ebb?l az is következik, hogy a politikai gondolkodás leállt. A fogalmakat mindenki helytelenül használja. „Baloldalinak" nevezik a nyugati szabatú neokonzervatívokat. „Populistának" nevezik a kimondottan népellenes fasisztákat. „Kommunistának" nevezik a liberális MSZP-t. „Civilek"-nek nevezik az NGO-kat. (A pártok, s?t: a piaci magánvállalatok, a szakszervezetek, az egyházak is a civil társadalomhoz tartoznak. A magyar médiamunkások és „politikusok" [?!] mintha nem hallottak volna történetfilozófiáról, társadalomelméletr?l, szociológiáról harangozni.)

Így nemcsak azt lehetetlen elmagyarázni, ami történt, hanem azt se, ami történik.

De azért megpróbálom pár szóban, noha tudom, hogy hiába.

*

Nemcsak a kapitalizmus, de még a piaci kapitalizmus se azonos a polgári társadalommal, a burzsoázia társadalmi uralmával. A feudalizmust Kelet-Európában nem a polgári forradalom döntötte meg (nálunk 1848 is, 1918 is kudarcot vallott), hanem a munkásság (és mögötte a Vörös Hadsereg), amely nem posztkapitalista rendet hozott létre (mint hitte), hanem posztfeudálisat. S aki azt állítja, hogy ebben – a terror, az ávó, Recsk stb. ellenére – nem voltak emancipáló, fölszabadító mozzanatok, az nem tudja, mir?l beszél. (Bár mindennek semmi köze a szocializmus vagy kommunizmus eszményéhez.) A személyi függés h?béri állapota 1945-ben egyszer s mindenkorra megsz?nt. Ezt az elvont függés (az államtól, most a piactól) nélkülözi az egyéni megaláztatás és a szubjektív szolgaság tulajdonságait, s ezt az antikapitalistáknak – mint e sorok írójának – is méltányolniuk kell.

Ezért a Kádár-korszak (a szociális biztonság, „biztos megélhetés", teljes foglalkoztatás, egyenletes technikai és fogyasztási fejl?dés, háborítatlan magánélet, b?séges – és plurális! – kulturális kínálat és í. t.) iránti „nosztalgia" nem azt jelenti, amit róla a konzervatívok és a liberálisok képzelnek. Nem a szolgalelk?ség, nem az „antidemokratikus" lelkület. Hanem éppen az, amit mint „polgárit" hiányolnak Magyarországon a szabadelv? írástudók. (És fölt?nhetett volna nekik, hogy a Kádár-kor volt a magyarországi klasszikus, „polgári" modernség aranykora, egyedülálló kulturális virágzással, amely min?ségében fölülmúlja a kiegyezés és a [múltkori] századforduló teljesítményét. Mind az alkotás, mind a recepció mennyisége, terjedelme és min?sége egyedülálló és megismételhetetlen. A kultúra virágzásának, úgy látszik, kevés köze van a politikai szabadsághoz, a politikai egyenl?séghez és tevékeny részvételhez.) A személyes függésb?l való fölszabadulás, az autonóm magánélet utópiája ekkor vitte a legtöbbre a jelek szerint. S hogy ez nem polgári villában történt, hanem a lakótelepen? Hát Istenem. Ennyi fantáziát – hogy ezt meglássuk – talán elvárhatnánk dics? értelmiségünkt?l.

A személyes függés hiánya és a szociális biztonság megléte: ez volt a kelet-európai polgári korszak (s ez volt nálunk a Kádár-éra) csaknem beteljesült álma.

A piac (s vele az egész micsoda, ami azóta van) az egyik összetev?t kiiktatta, és ez a kelet-európai népek, f?leg a magyar és az exjugoszláv populációk saját polgári eszményének a halála volt. Nálunk éppen a piac vetett véget a polgári álomnak. Ezt a liberálisok nem láthatják, s amíg liberális voltam, én se láttam. Természetesen.

*

Ugyanakkor én nem osztom a polgári eszményt, sem a valóságosat (a „kádáristát"), sem az utópikusat (az „SZDSZ-est"). Azt azonban – éppen mert (remélhet?leg) van történelmi érzékem – megértem, hogy a magyar nép többsége számára a rendszerváltás: katasztrófa. A Fidesz „illiberális állama" csak beteljesítette, valósággá tette ezt a rossz érzést. Hiszen a társadalom önvédelmének fölszámolása – „a munkahelyi politizálás" kiiktatásával, ami a rendszerváltás forradalmi magva volt – nem a rendszerváltás megdöntése, hanem örökségének radikalizálása, a kapitalizmus igazsága.

(Mindez nem jelenti azt, hogy hálátlanul megfeledkezném 1988-90 magával ragadó szabadságmámoráról. Ez persze nem fogta át az egész nemzetet, de aki az akkori SZDSZ és az akkori Fidesz táborába tartozott valamiképp – pár százezer ember –, az átélte: mindannyiunk életének varázslatos epizódja volt. Nem csoda, hogy ma is

lankadatlanul gyalázzák és rágalmazzák. Az SZDSZ és a magyarhoni szabadelv?ség legautentikusabb története itt olvasható és itt, Kis János tollából. Érdekes baloldali antiliberális kritika itt, Gagyi Ágnest?l.

Mindezek miatt a parlamentarizmus, az alkotmányosság, a bírói függetlenség, a szabad médiapiac (és persze az egyéni szabadságjogok) helyreállítása – a hivatalos ellenzék szerintem jó szándékú restaurációs programja – akkor sem oldaná meg azt a problémahalmazt, amelyet népünk mindenütt észlelhet? mély boldogtalansága, melankóliája – és elképeszt? elszegényedése, a döbbenetes egyenl?tlenség és a kulturális-szimbolikus javaktól való megfosztottság, amely ezt okozza – jelez, ha netán sikerülhetne. A közügyekben való népi részvétel, a radikális demokrácia gondolata – amelyet paradox módon éppen az ezt tartalmilag megszüntet? népszavazás kínált föl el?ször mint élményt, de csak mint szubjektív élményt – az, ami talán valamin? kigázolást ígérhet. Talán.

Tamás Gáspár Miklós - mandiner.hu

A cikk eredetije itt olvasható.

Tisztelt olvasók! Legyenek olyan kedvesek és támogassák "lájkukkal" a **Flag Polgári Magazin** facebook oldalát, a következ? címen: https://www.facebook.com/flagmagazin
- Minden "lájk számít, segíti a magazin m?ködését!

Köszönettel és barátsággal!
www.flagmagazin.hu

Ajánló